

Vuosikertomus 2009

16 40

KANSALLIS
KIRJASTO

Kansalliskirjaston toiminta-ajatus

Kansalliskirjasto turvaa kansallisen julkaistun kulttuuriperinnön saatavuuden yhteiskunnassa. Kansalliskirjasto välittää ja tuottaa tietosisältöjä kansalaisille ja yhteiskunnalle sekä kehittää palveluja yhteistyössä kirjastoverkon ja tietoyhteiskunnan muiden toimijoiden kanssa.

Kansalliskirjaston arvot

- Olemme ammattitaitoisia ja kehitymme
 - Teemme yhdessä
- Toimimme avoimesti ja luotettavasti
- Kulttuuriperintömme on aina läsnä

Sisällys

Johtajan katsaus	3
Kärkihankkeet ja kehittäminen	5
Sidosryhmät ja yhteiskuntasuhteet	9
Perustehtävät	13
Kulttuurivastuu	19
Voimavarat ja talous	25
Organisaatio ja johtajat	29
Johtokunta ja muut hallintoelimet	29
Kansallinen ja kansainvälinen vuorovaikutus	30
Yhteystietoja	32

Heini Lehväslaiho © Kansalliskirjasto

JOHTAJAN KATSAUS

Yhteinen muistimme tallentuu kaikessa monimuotoisuudessaan

Monet julkaisemiseen perustuvat tuotannonalat elävät juuri nyt siirtymätaloudessa. Vuosi 2009 merkittiin kirja-alan *annus horribiliksiksi*. Jatkuvat uutiset myynnin romahtamisesta, kustantamoiden saneerauksista ja johtajien vaihtoviikoista loivat karun tunnelman.

Samaan aikaan julkaisutalous etsii verkossa jalansijaa ja toiminta pirstaloituu. Perinteiset julkaisijat yrittävät tuoda lukutuotteita myös verkkoon. Kokonaisuus edellyttää paljon osaamista ja resursseja. Alalle on helppo tulla, mutta sillä on entistä vaikeampi pysyä.

Muistiorganisaatioissa tämä on haastavaa aikaa. Kirjan kriisi ei näy aineistoissamme mitenkään. Perinteisessä vapaakappaleiden luovutuksessa ei ole tapahtunut dramaattista muutosta: vuonna 2009 otettiin vastaan lähes 14 000 kirjaa ja yli 70 000 aikakaus- tai sanomalehteä. Haastavuus tulee aineiston monimuotoisuudesta.

Verkkoharavoinnilla talletettiin suomalaista verkkoavaruutta, ja palvelu avautuu nyt myös muihin vapaakappalekirjastoihin. Myös Kansallinen audiovisuaalinen arkisto eli KAVA liittyy tänä vuonna erinomaisen media-arkistonsa tähän kokonaisuuteen. Tarjonta on jotakin aivan uutta. Monivuotinen työ on kantanut tulosta, ja olemme kokonaisuudesta hyvin innoissamme. Tätä kannatti odottaa.

Kansakunnan muisti perustuu sen pitkään häntään. Kun päivittäinen tiedonvälitys hajoaa yhä pienempiin ja lyhytkestoisempiin osiin (blogin lukemiseen käytetään keskimäärin kuusi minuuttia), kokonaisuuden tallentamisen merkitys korostuu. Samalla meidän on arvioitava koko perinteisen vapaakappaleluovutuksen merkitystä ja vaikuttavuutta. Käyttämällä valintaa, keskittämistä ja digitointia voisimme tehdä samat asiat paljon nykyistä tehokkaammin ja vähemmillä varastotiloilla.

Ei liene järkevää, että aineistoja talletetaan yhtä utterasti kuuteen vapaakappalekirjastoon, kun niiden informaatioisisältö saataisiin käyttöön pienem-

mälläkin vaivalla. Samoin lehtien ja monografoiden sähköistä luovuttamista tutkitaan ja edistetään, jotta voisimme suunnitella jo seuraavan sukupolven aineiston luovutusta. Tällä saavutettaisiin mittava hyöty, joka voitaisiin palauttaa parempaan asiakaspalveluun ja sisällöntuotantoon.

Mikään ei säily ikuisesti. Kansalliskirjastot käyvät erilaisin taktiikoin viivytystaistelua aineiston ikääntymistä, voimavarojen niukkuutta ja puhdasta välinpitämättömyyttä vastaan. Digitointi ja konservointi kohdistuvat niin sanotun pitkän hännän (kokoelmamme ovat yli sadan kilometrin mittaiset) hauraimpaan osaan. Aineistoamme on konservoitu ja digitoitu verkkoon nyt yli kaksi miljoonaa sivua. Saimme juuri kuluvalle vuodelle lisämäärärahan, jolla pääsemme yli kolmeen miljoonaan sivuun.

Kansallinen sähköinen kirjasto alkaa hahmottua jo varsin hyvin. Aineiston käyttömäärät ovat kaksinkertaistuneet vuosittain. Vuonna 2009 Kansalliskirjaston digitoimaa aineistoa käytettiin yli kuuden miljoonan sivulatauksen verran.

Taustalla rakentuu opetusministeriön ohjauksessa Kansallinen digitaalinen kirjasto (KDK). Sen asiakasliittymä on parhaillaan työn alla. Valmistuessaan lähimmän kahden vuoden aikana KDK yhdistää kaikkien muistiorganisaatioiden aineistot ja tarjonnan. Pelkistetyimmillään se on kansakunnan kulttuurin varastoluettelo, arvokkaimmillaan se mahdollistaa syvälliset löytöretket aineistoihimme ja palkitsee käyttäjänsä monin tavoin.

Katsaukseni kuulostaa orastavan optimistiselta. Kieltämättä sanomani on maustettu ripauksella innostusta ja malttamattomuutta: haluamme päästä esittelemään niitä hienoja sisältöjä, joita olemme tehneet jo pitkään. Kaiken takana on kokoelmaihmisten, luetteloiden, suunnittelijoiden, digitoijien... kymmenien asiantuntijoiden ja ammattilaisten työ.

Hyvin tehty!

Kai Ekholm
ylikirjastonhoitaja

Kärkihankkeet ja kehittäminen

Kansalliskirjaston perustehtävät ja strategiset tavoitteet pääsivät helmikuun alussa näkyvästi esille, kun Tieteellisten Seurain Valtuuskunta julkisti opetusministeriön toimeksiannosta laatimansa kansallisten ja kansainvälisesti merkittävien tutkimusinfrastruktuurien listan ja tulevaisuuden suunnitelmat.

Kansalliskirjaston kokoelmat ja elektroninen kirjasto FinELib valittiin humanistis-yhteiskuntatieteellisten infrastruktuurien listalle. Seuraavan sukupolven kehittyvien ja kehitettävien infrastruktuurien joukkoon vuorostaan pääsi muistiorganisaatioiden järjestelmäarkkitehtuurin hanke, joka on osa Kansallinen digitaalinen kirjasto -projektia (KDK) ja jossa Kansalliskirjasto vastaa asiakasliittymän suunnittelusta.

Kärkihankkeet *Kansallisen digitaalisen kirjaston asiakasliittymän* toiminnallisuudesta ja hyödyistä muodostettiin yhteistä tahtotilaa maan kirjastojen, arkistojen ja museoiden kesken. Liittymän ohjelmistohankinta eteni kilpailulliseen neuvottelumenettelyyn, jota keväällä 2010 seuraavat lopulliset hankintaneuvottelut. Prosessin konsultteina Kansalliskirjasto käyttää opetusministeriön hallinnoimaa CSC - Tieteen tietekniikan keskusta sekä julkisten hankintojen ja sopimusjuridiikan asiantuntijaa PTCSerives Oytä.

Opetusministeriön vuonna 2008 käynnistämä *Korkeakoulukirjastojen rakenteellisen kehittämisen hanke (RAKE)* saatiin päätökseen. Hankkeen loppuraportissa suositeltiin muun muassa kirjastojen yhteisten palvelujen keskittämistä Kansalliskirjastoon sekä Kansalliskirjaston ja Varastokirjaston yhteistyön tiivistämistä.

Julkaisuarkistojen infrastruktuurihankkeessa, jossa Kansalliskirjaston lisäksi ovat mukana Helsingin ja Oulun yliopistot, kehitettiin julkaisuarkistotoimintaa palvelevia kansallisen tason infrastruktuuriratkaisuja sekä rinnakkaisjulkaisemisen toimintamallia. Malli otetaan käyttöön vuoden 2010 aikana, ja sen tavoitteena on julkaisuarkistojen infrastruktuuripalvelun vakiinnuttaminen osaksi Kansalliskirjaston pysyvää palveluvalikoimaa.

Loppuvuodesta 2008 valmistuneen kokoelmapolitiikan jatkoksi valmisteltiin Kansalliskirjaston *säilytyspolitiikkaa*, jonka johtokunta hyväksyi kesäkuussa. Siinä korostetaan historiallisen ja kansalliskokoelman säilytysvastuuta, autenttisen aineiston säilyttämisen tärkeyttä, vaurioita ehkäisevää suojausta sekä käytetyimpiä ja tuhoutumisvaarassa olevia aineistoja korvaavien jäljenteiden tuottamista.

Kansalliskirjaston asiantuntijatyöryhmässä valmisteltiin kirjaston omaa *digitaalista kirjastoa*, jolla pyritään vastaamaan asiakkaiden muuttuviin palvelutarpeisiin sekä edistetään aineistojen löydettävyyttä ja saavutettavuutta. Uusia digitaalisia palveluja rakennetaan sekä kansallisten linjausten mukaisesti että Kansalliskirjaston kokoelmien painopisteet huomioiden.

Opetusministeriön rahoittama *Kansallisen aineiston digitointihanke (KD)* tuotti kehittyneitä massadigitoinnin työprosesseja seurantajärjestelmiseen. Uudistettujen prosessien sekä erillisrahoituksen mahdollistaman määräaikaisen työvoiman

Tähän mennessä Kansalliskirjaston kokoelmista on luetteloitu toistatuhatta keskiaikaista pergamenttia ja noin 4 000 pergamenttia on toimitettu konservoitavaksi ja digitoitavaksi.

ansiosta digitoitujen aineistojen kokonaistuotanto nousi ennätyskelliselle tasolle. Prosessit kattavat kaiken aineiston poiminnasta sen pitkäaikaissäilytykseen. Myös prosessien yhteensopivuus opetusministeriön KDK-hankkeen pitkäaikaissäilytyksen suunnitelmien kanssa on varmistettu.

Keskiaikaisten pergamenttfragmenttien säilyttämis- ja julkistamishankkeessa oli vuoden loppuun mennessä luetteloitu 1 255 nimekettä. Lisäksi konservoitavaksi ja digitoitavaksi oli toimitettu noin 4 000 pergamenttilehteä. Helsingin Sanomain Säätiön tukeman kolmivuotisen hankkeen rinnalla jatkui professori **TUOMAS HEIKKILÄN** johtama tutkimusprojekti, joka valottaa maamme varhaisimman kirjallisen kulttuurin syntyä, kehitystä ja vaikutuksia.

Euroopan unionin ja Euroopan sosiaalirahaston (ESR) rahoittamassa *Ephemera*-hankkeessa suunniteltiin pienpainatteiden ja vanhojen irtolehtien digitointiprosessia. Sen tuloksia hyödynnetään paitsi Kansalliskirjaston digitointityössä myös logistiikkasuunnittelussa. Hankkeessa kehitetään metadataosaamista sekä kokeillaan ontologisoitua yhteistyössä koti- ja ulkomaisten kirjastojen, arkistojen ja museoiden kanssa.

Hallinnon ja tukipalvelujen kehittäminen

Vuoden 2010 alusta voimaan astunut *yliopistolain uudistus* ei tuonut Kansalliskirjaston asemaan muutosta, vaan laitos jatkaa toimintaansa Helsingin yliopiston suurimpana erillislaitoksena. Oleellista toimintaympäristön muutosta ei seurannut myöskään Helsingin yliopiston viisi tiedekuntakirjastoa ja opiskelijakirjaston yhdistävän uuden kirjastoyksikön perustamisesta, vaikka kokonaisuus saikin nimekseen *Helsingin yliopiston kirjasto* – eli nimen, joka oli vuoteen 2006 saakka Kansalliskirjaston virallinen nimi.

Alkukesästä ryhdyttiin valmistautumaan Kansalliskirjaston *kansainväliseen arviointiin*, joka toteutetaan opetusministeriön johdolla syksyllä 2010. Sisäinen valmisteluryhmä laati esityksen kansainväliselle paneelille tuotettavasta tausta-aineistosta sekä keväällä suoritettavasta laitoksen itsearvioinnista. Ohjausryhmän ensimmäinen kokous pidettiin joulukuussa.

Kansalliskirjaston *organisaatiouudistus* saatiin päätökseen. Vuoden 2010 alusta kaksi tulosaluetta – so. tutkimuskirjastopalvelut sekä kulttuuriperinnön kartuttaminen ja kuvailu – yhdistyivät tutkimuskirjasto-nimiseksi tulosalueeksi. Marraskuussa ylikirjastonhoitaja Kai Ekholm nimitti tutkimuskirjastopalvelujen johtajan **LIISA SAVOLAISEN** uuden kokonaisuuden vetäjäksi. Johtajanimitys astui voimaan välittömästi.

Henkilöstöä osallistettiin aiempaa laajemmin toiminnan suunnitteluun: syksyllä järjestettiin kaksi *suunnitteluseminaaria*, joissa laitoksen tulevaisuudennäkymiä pohti ylimmän johdon lisäksi kolmisenkymmentä päällikkö- ja asiantuntijatasen työntekijää.

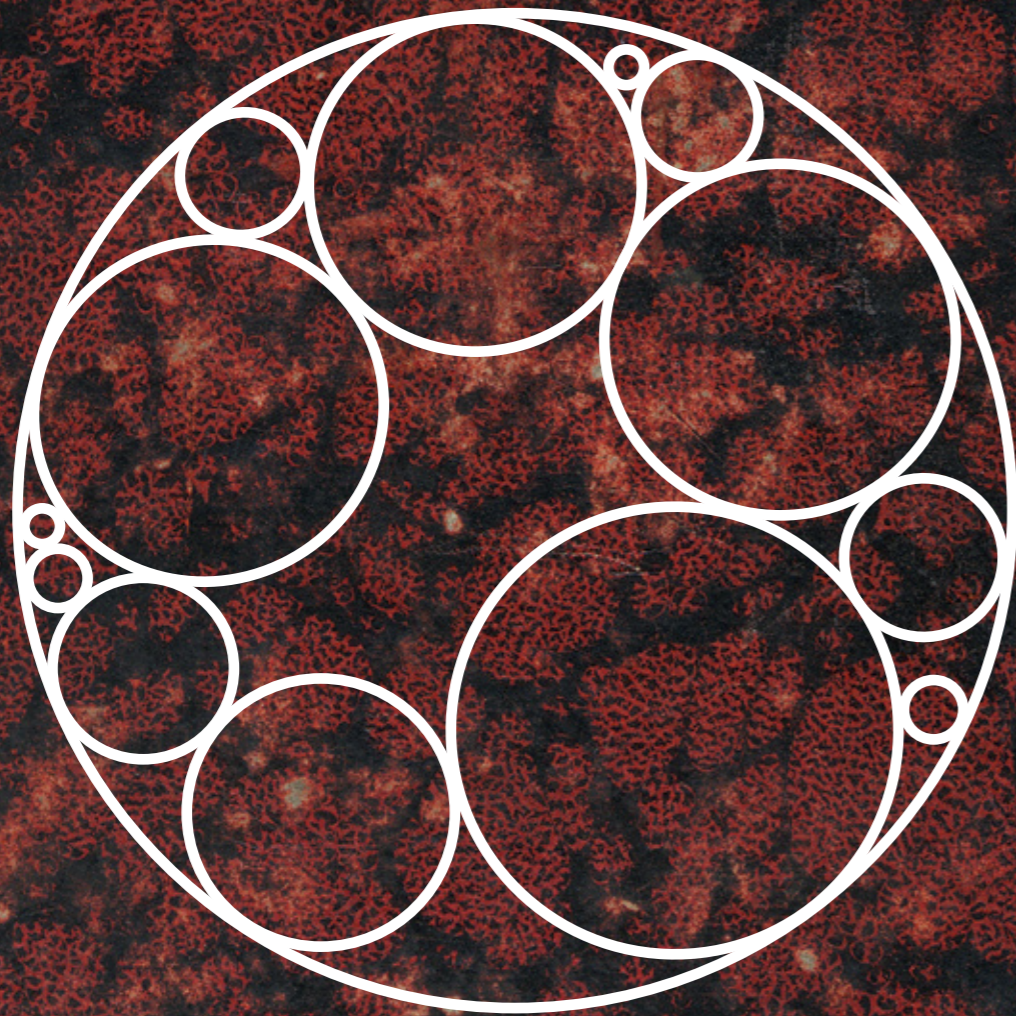
Hallinto- ja kehittämispalvelujen *palvelulupaus* valmistui loppuvuodesta, mutta sen lanseeraus jätettiin vuoden 2010 alkuun. Lupaukseen liitettiin sisäisten tukipalvelujen hakemisto palvelujen tunnettuuden, sisäisen yhteydenpidon, yhteistyön ja palautekäytäntöjen tehostamiseksi.

Kansalliskirjaston viestintäohjelman 2008–2010 mukaiset *tulosalueiden viestintäsuunnitelmat* valmistuivat vuoden loppuun mennessä. Joulukuussa teetettiin Logica Suomi Oy:llä *internetsivuston käytettävyyssarviointi*, jonka pohjalta sivustoa ryhdytään kehittämään kevään 2010 aikana. Myös *intranetin käyttäjäkyselyn* sähköinen lomake valmistui ja jaettiin koko henkilökunnalle ennen vuoden vaihdetta, mutta tulosten analysointi ja hyödyntäminen jäivät seuraavaan vuoden puolelle.

Kansalliskirjaston oman julkaisu- ja tiedotustoiminnan sekä tiedonhallinnan tarpeisiin perustettiin Cumulus-arkistointiohjelmaan pohjautuva *kuvapankki*, jonka luokittelurunko ja työprosessi räätälöitiin laitoksen omia tarpeita vastaaviksi. Kuvapankkiin talletettiin vuoden aikana noin 300 kuvaa, joista suurin osa oli Kansalliskirjaston historiaa ja rakennuksia dokumentoivia valokuvia.

Kansalliskirjaston kuvapankkiin talletettiin muun muassa mielenkiintoisella tavalla retusoitu kuva ylikirjastonhoitajan virkaa vuosina 1953–57 tehneestä Paul Nybergistä sekä Karl Mazérin maalaus Fredrik Wilhelm Pippingistä (1783–1868), joka toimi kirjastonhoitajana vuosina 1814–45.

Sidosryhmät ja yhteiskuntasuhteet

Kesäkuussa Kansalliskirjasto liittyi World Digital Libraryyn, syyskuussa järjestettiin ensimmäistä kertaa Suomessa kansainvälinen IGeLU-kongressi ja marraskuussa vietettiin komeasti Rauhan ja kulttuuriperinnön juhlaa, jonka kunniavieraaksi saapui presidentti MARTTI AHTISAARI puolisoineen.

Uusia avauksia Toukokuussa Maailman kirjastoseurojen ja -järjestöjen liiton IFLA:n hallitus nimitti Suomen kansalliskirjaston johtajan, ylikirjastonhoitaja KAI EKHOLMIN Sananvapauskomitea FAIFEn puheenjohtajaksi kaudelle 2009–2011.

Kesäkuussa Kansalliskirjasto liittyi Yhdysvaltain Kongressin kirjaston ja Unescon yhteistyössä kehittämään *World Digital Library*yn. Maailman digitaalinen kirjasto saattaa internetin välityksellä eri kulttuurien materiaaleja käyttöön ilmaiseksi, ja siinä ovat Suomen, Ruotsin ja Venäjän kansalliskirjastojen lisäksi mukana esimerkiksi Alexandrian kirjasto Egyptistä, Kiinan, Ranskan, Irakin ja Israelin kansalliskirjastot sekä Yalen yliopisto.

Elokuussa kirjastoverkkopalveluiden johtaja KRISTIINA HORMIA-POUTANEN valittiin LIBERin eli Euroopan tieteellisten kirjastojen liiton *Digitization and Resource Discovery* -jaoston puheenjohtajaksi seuraavalle kaksivuotiskaudelle. Samalla hänestä tuli Liberin hallituksen jäsen.

Syyskuun alussa (6.–9.9.2009) Helsinkiin kokoontui yli 500 kirjastojen digitaalisten palvelujen asiantuntijaa, kun kirjastoalan digitaalisiin palveluihin keskittyvä kansainvälinen *International Group of Ex Libris Users* eli IGeLU 2009 -kongressi järjestettiin Marina Congress Centerissä. Kansalliskirjasto organisoisi ja isännöi nelipäiväistä tapahtumaa, johon osallistui alan asiantuntijoita etupäässä Euroopasta mutta myös kaikkialta muualta maailmasta.

Veikko Somerpuro © Kansalliskirjasto

Rauhan ja kulttuuriperinnön juhlassa kahdeksankymmentä kutsuvierasta nautti illallisen ja kuunteli musiikkiesityksiä kunniavieraiksi kutsuttujen presidentti Martti Ahtisaaren ja rouva Eeva Ahtisaaren seurassa.

Kansalliskirjasto organisoii Helsingissä syyskuussa järjestetyn kansainvälisen IGeLU-kongressin, johon osallistui kirjastoalan digitaalisten palvelujen asiantuntijoita kaikkialta maailmasta.

Kummi- ja ystävätöiminta Valtioneuvos RIITTA UOSUKAINEN, professori MATTI KLINGE ja toimitusjohtaja ILKKA PAATERO aloittivat vuoden alussa toimintansa Kansalliskirjaston kummeina. Arvovaltaiset kummit pyrkivät omalta osaltaan etsimään uusia tapoja ja yhteistyömuotoja maamme kansallisten kirjakokoelmien tunnettuuden lisäämiseksi.

Marraskuun toisen päivän iltana Unioninkadun tiloissa vietetyn *Rauhan ja kulttuuriperinnön juhlan* kunniavieraksi saapuivat presidentti MARTTI AHTISAARI ja rouva EEVA AHTISAARI. Illan isäntinä toimivat valtioneuvos Riitta Uosukainen, Helsingin yliopiston kansleri ILKKA NIINILUOTO ja Kansalliskirjaston ylikirjastonhoitaja Kai Ekholm. Juhlapuheen piti professori Matti Klinge.

Toimitusjohtaja Ilkka Paatero esitteli tilaisuudessa Kansalliskirjaston erikoiskokoelmiin tallettamaansa suomen kielen vanhimmaksi arvioitua kielioppia *Rudimenta linguae finnicae breviter delineata*. Juhlaan osallistui kahdeksankymmentä kutsuvierasta.

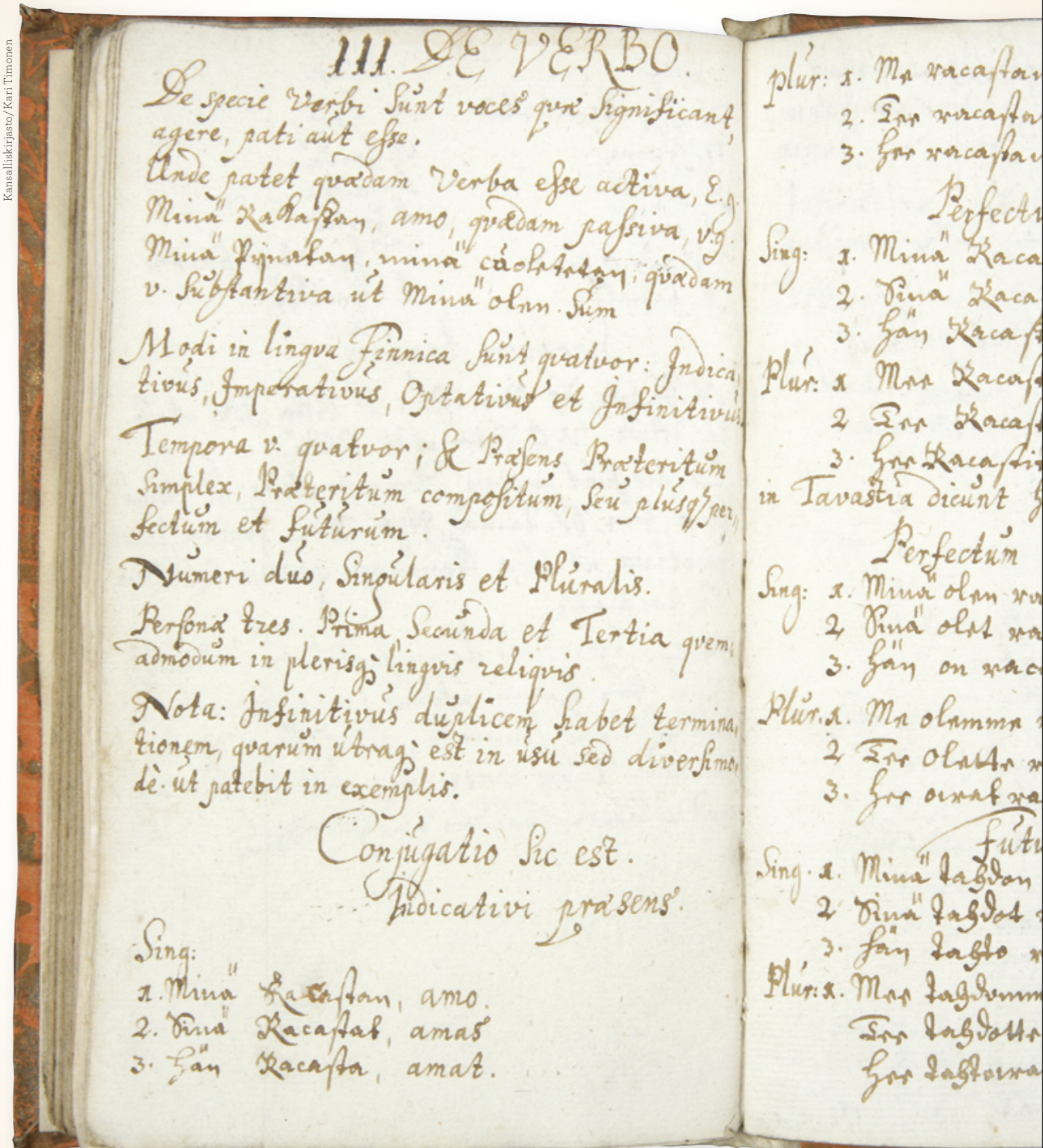
Kansalliskirjaston *ystävältojen* teemoja olivat oppihistoria ja erityisesti lääketieteen historia. Tilaisuudet suunniteltiin ja järjestettiin yhdessä suomalaisen Pantegni-työryhmän, Academia Europaean, Suomen Tiedeseuran sekä Signe ja Ane Gyllenbergin Säätiön kanssa. Kesäkuussa Kirjaston ystävät kutsuttiin ohjelmalliselle vastaanotolle Villa Gyllenbergiin Kuusisaareen.

Viestintä Cision Finlandilta tilatun *mediaseuran* mukaan Kansalliskirjasto näkyi valikoiduissa sanoma-, aikakaus- ja verkkolehdistä, televisio- ja radio-ohjelmissa ja uutistoimistoissa vuoden aikana kaikkiaan 216 kertaa, eli yhtä usein kuin vuotta aiemmin (215). Sanomalehdet vastasivat peräti 80 prosentista kaikista osumista ja kasvattivat osuuttaan kokonaisnäkyvyydestä, kun taas aikakauslehdistöistä osumia kertyi aiempaa vähemmän.

Kansalliskirjaston *internetsivustosta* oli ensimmäistä kertaa saatavilla koko vuoden Google Analytics -käyttötilastot. Niiden mukaan sivustolle kirjautui lähes kaksi miljoonaa sivulatausta. Sivuston käyttö kasvoi edellisvuotisesta jonkin verran.

Kansalliskirjasto-lehti ilmestyi neljä kertaa vuodessa sekä painettuna julkaisuna että pdf-muotoisena verkossa. Painettua lehteä jaettiin keskeisille sidosryhmille kotimaahan ja ulkomaille. Englanninkielisestä *Bulletinista* julkaistiin verkossa yksi numero.

Vanhan kirjallisuuden keräilijän Ilkka Paateron Kansalliskirjastoon tallettama "Rudimenta linguae finnicae breviter delineata" on arvioitu suomen kielen vanhimmaksi kieliopiksi.

III. DE VERBO.

De specie Verbi sunt voces que significant, agere, pati aut esse.

Unde patet quaedam Verba esse activa, e.g. Minä rakastan, amo, quaedam passiva, v.g. Minä lymätän, minä caotatan, quaedam v. substantiva ut Minä olen. Sum

Modi in lingua Finnica sunt quatuor: Indicativus, Imperativus, Optativus et Infinitivus.

Tempora v. quatuor; & Praesens, Praeteritum Simplex, Praeteritum compositum, seu plusquamperfectum et futurum.

Numeri duo, Singularis et Pluralis. Personae tres. Prima, Secunda et Tertia quemadmodum in plerisque linguis reliquis.

Nota: Infinitivus duplicem habet terminationem, quarum utraq; est in usu sed diversimode ut patebit in exemplis.

Conjugatio sic est.
Indicativi praesens.

- Sing:
1. Minä rakastan, amo.
 2. Sinä rakastat, amas
 3. Hän rakasta, amat.

- Plur: 1. Me rakastam
2. Te rakastatte
 3. He rakastavat

- Sing: 1. Minä olen
2. Sinä olet
 3. Hän on

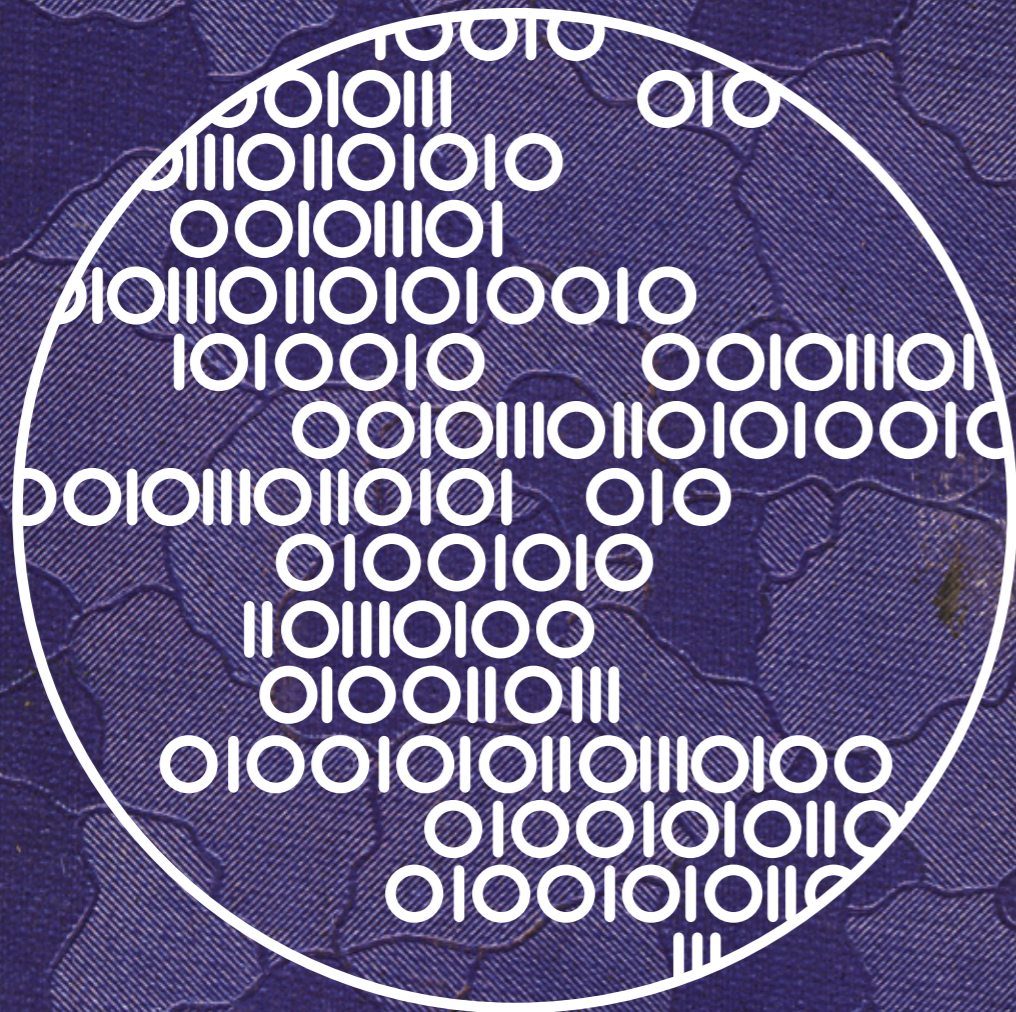
- Plur: 1. Me olemme
2. Te olette
 3. He ovat

- Sing: 1. Minä olen rakastanut
2. Sinä olet rakastanut
 3. Hän on rakastanut

- Plur: 1. Me olemme rakastaneet
2. Te olette rakastaneet
 3. He ovat rakastaneet

- Sing: 1. Minä tahdon
2. Sinä tahdot
 3. Hän tahtoo

- Plur: 1. Me tahdomme
2. Te tahdotte
 3. He tahtovat

Perustehtävät

Kansalliskirjaston sähköisten palvelujen tuotanto ja käyttö lisääntyivät voimakkaasti. Huhtikuun alussa avattiin suomalainen verkkoarkisto, jonne tallennetaan ja jossa säilytetään Suomessa yleisön saataville asetettuja verkkoaineistoja. Virallisen avauksen suoritti kansanedustaja JYRKI KASVI.

Verkoarkisto on Kansalliskirjaston lakisääteisesti ylläpitämän kansalliskokoelman uusin laajennus. Tuleville sukupolville ja erityisesti tutkijoille se muodostaa suomalaista verkkomateriaalia sen kaikkine ilmiöineen kuvaavan, jatkuvasti karttuvan lähdeaineiston. Uuden arkiston asiakasikäyttöön saattamisen teki mahdolliseksi uusi laki kulttuuriaineistojen tallettamisesta ja säilyttämisestä, joka astui voimaan vuoden 2008 alussa.

Aineistot ja asiakkaat Sähköisten kirjasto- ja palvelujen käyttö lisääntyi voimakkaasti ja odotusten mukaan. Samaan aikaan paikallisten palvelujen käyttö puolestaan väheni. Ensimmäistä kertaa 2000-luvulla myös painetun aineiston lainaus kääntyi laskuun (-6%). Digitoitujen aineistojen käyttö sen sijaan kasvoi peräti 6,5 miljoonaan sivulataukseen (+35%). Luku ei sisällä elektronisen kirjaston FinELibin aineistojen käyttöä.

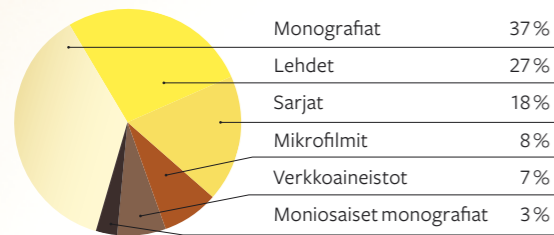
Myös suoritettujen tietopalvelutehtävien määrä väheni, minkä taustalla vaikutti paitsi sähköisten aineistojen ja palvelujen tarjonnan lisääntyminen myös voimavarojen uudelleen kohdentaminen. Perinteistä tietopalvelua tukemaan ja korvaamaan kehitettiin *Kysy kirjastolta* -verkkopalvelu, joka avattiin asiakkaille loppuvuodesta. Uutta asiakaspalvelua edusti myös verkkoarkiston käyttäjille varattu työasema.

Kansalliskirjasto/Kari Timonen

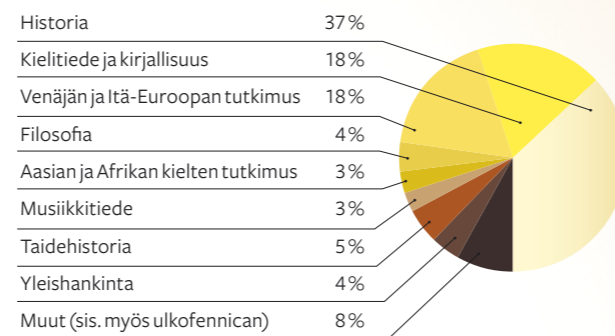

Kansanedustaja Jyrki Kasvi avasi suomalaisen verkkoarkiston Kupolialissa 2. huhtikuuta järjestetyissä avajaisissa. Kansalliskirjaston tietojärjestelmäasiantuntija Tommi Jauhiainen (vas.) esitteli avajaisyleisölle verkkoarkiston toimintoja ja sisältöä.

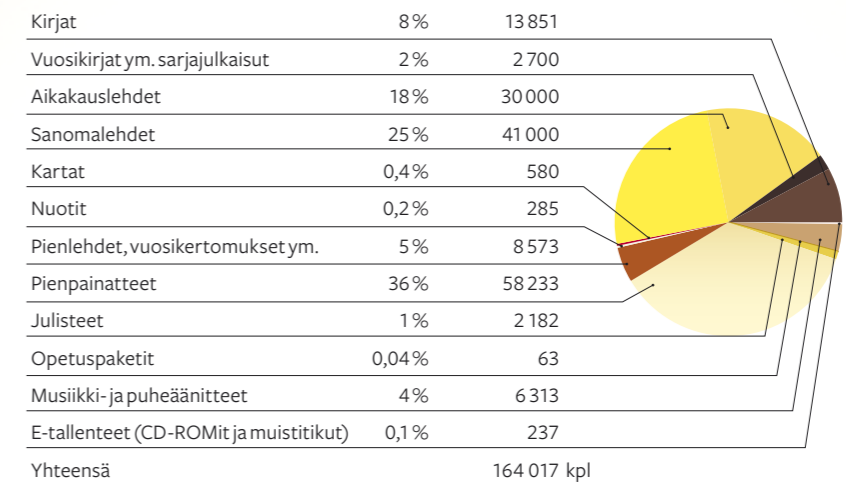
TUTKIMUSKIRJASTON AINEISTOHANKINTA 2009

OSTETTU TUTKIMUSKIRJALLISUUS 2009

VAPAAKAPPALEIDEN KARTUNTA 2009 (% LKM)

Unioninkadulla sijaitsevassa tutkimuskirjastossa vieraili noin 176 000 asiakasta, kun vastaava luku vuotta aiemmin oli runsaat 190 000 (-6%). Tutkimuskirjaston suurimpia asiakasryhmiä olivat edelleen historioitsijat sekä kirjallisuus- ja kielitieteilijät. Paikallisasiakkaista joka toinen kuului Helsingin yliopiston opiskelijoihin tai henkilökuntaan.

Vuoden päättyessä maan laajimmat kokoelmat käsittivät noin 108 hyllykilometriä. Ajantasaisen tutkimuskirjallisuuden uutuushankinnoista yli kolmasosa oli tieteellistä tutkimus- ja menetelmäkirjallisuutta ja vajaa kolmannes aikakauslehtiä. Verkoaineistoja hankittiin yhteistyössä Helsingin yliopiston muiden kirjastojen kanssa.

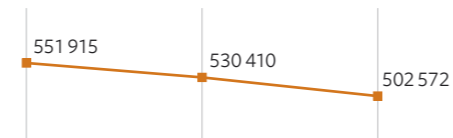
Asiakaspalaute Tutkimuskirjaston käyttäjät olivat edelleen hyvin tyytyväisiä saamiinsa palveluihin. Asiakaskyselyn yleisarvosana oli 8,9 asteikolla 0-10 (2008: 8,8). Eniten asiakkaat arvostivat laajaa kokoelmaa, asiantuntevaa henkilökuntaa sekä miellyttävää palveluympäristöä.

Parannusta toivottiin avokokoelman järjestykseen sekä edelleen myös kirjaston opasteisiin ja mikrofilmilaitteisiin, vaikka niiden tilanteeseen oli jo puututtu. Myös rakennuksen sokkeloisuus ja lukusalien liian alhainen lämpötila saivat osakseen kritiikkiä, ja monet asiakkaat toivoivat toista sisäänkäyntiä Fabianinkadun puolelle.

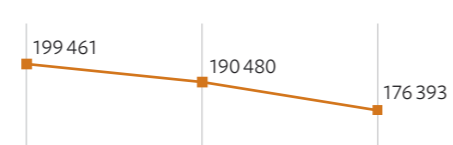
Vapaakappaletoiminta Vapaakappaleiden kartunnan perusteella Suomessa ilmestyi vuonna

PAIKALLISKÄVIJÄT, LAINAT JA TIETOPALVELUTEHTÄVÄT 2007-2009 (LKM)

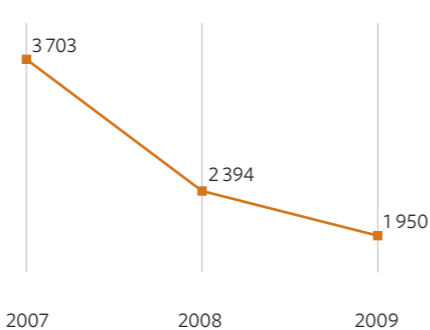
LAINAT

PAIKALLISKÄVIJÄT

TIETOPALVELUTEHTÄVÄT

2009 noin 13 900 kirjaa, 350 sanomalehteä ja 5 400 aikakauslehteä. Kaikista Kansalliskirjastoon vastaanotetuista lähes puolesta miljoonasta vapaakappaleesta kaksi kolmannesta välitettiin maan muihin vapaakappalekirjastoihin. Laitoksen oma osuus kartunnasta oli noin 164 000 aineistokappaleita - ja lähes 500 hyllymetriä.

Kansalliskirjaston huhtikuussa avaamaan kotimaisten julkaisujen verkkoarkistoon haravoitiin 150 miljoonaa tiedostoa. Tuotannon kasvu oli huikkea. Kerran vuodessa toteutettavan Suomi-keräyksen lisäksi vuoden aikana tehtiin teemakeräyksiä muun muassa sikainfluenssasta, Wikipediasta ja europarlamenttivaaleista.

Tunnisteet ja aineiston kuvailu Alkuvuodesta aineiston kuvailuformaatti muutettiin kansainväliseen Marc21-muotoon, ja koko vuoden metatietoja ja tunnisteita kehitettiin yhä paremmin verkkojulkaisuihin sopiviksi. Kansainvälinen ISSN-standardi eli jatkuvien julkaisujen tunniste sai rinnalleen uuden ISSN-L-tunnuksen, jonka avulla on mahdollista yhdistää esimerkiksi saman julkaisun painettu ja verkkoversio.

Kirjojen ennakkotietueiden tiedonsiirto suoraan Fennica-tietokantaan aloitettiin marraskuussa. Tiedonsiirto parantaa tunniste- ja metatietotyön prosessia ja helpottaa tietueen rikastamista. Kehittämisessä on huomioitu kirja-alan kansallisen ONIX-tiedonsiirtoformaatin vaatimukset, jotta kirja- ja kustannusalalla kirjojen metatiedot olisivat

mahdollisimman yhteiskäyttöisiä koko tuotanto- ja jakeluketjussa.

Kansallisbibliografia Fennicaan luetteloiin yli 20 000 uutta nimekettä ja kansallisdiskografia Violaan runsaat 3 700 uutta äänitettä tai nuottijulkaisua. Uusien aineistojen kuvailu Fennicaan hoidettiin edelleen ajantasaisesti, vaikka tietokannan kehittäminen vaatii entistä enemmän työaikaa.

Sanastotyössä Yleiseen suomalaiseen asiasanastoon (YSA) otettiin noin 1 000 uutta asiasanaa.

Digitointi ja konservointi Massadigitoinnin ensisijaisena kohteena olivat vuosien 1890-1909 sanomalehdet sekä vuosien 1810-1944 aikakauslehtikokoelma, josta vuoden aikana digitointiin 20 prosenttia. Toisena kohteena olivat vuosien 1981-1985 musiikki- ja puheasetit, joita saatiin digitointua 1 800. Prosessia kehitettiin digitoinnilla äänitteiden ja kansikuvien lisäksi muun muassa äänitteiden kuoret.

Vuosisadan äänet -hankkeessa oli vuoden päättyessä digitoitu yli 10 000 savikiekon analogista levypuolta, eli noin 75 prosenttia koko aineistosta. Turun Akatemian väitöskirjojen (1642-1827) digitointiprojekti puolestaan saatiin loppusuoralle ja aineisto verkkokäyttöön vuoden 2010 alusta.

Mikkelissä sijaitseva digitointikeskus ylisi määraikaisen lisätyövoiman avulla poikkeuksellisen hyvin tuloksiin. Ennätysellisestä 1,6 miljoonasta digitoidusta sivusta mikrofilmeiltä oli peräisin 900 000 sivua ja loput alkuperäisaineistoista.

Ennen vuotta 1950 ilmestyneitä sanomalehtiä kuvattiin uudelleen mikrofilmeille digitoinnin tarpeisiin.

Konservaattorit huolehtivat perustehtävänsä rinnalla Slaavilaisen kirjaston kuntokartoituksesta sekä konservoivat Turun Akatemian arkistoyksiköitä Helsingin yliopiston toimeksiantona. Pergamentti-fragmenttien säilyttämis- ja julkistamisprojektille rakennettiin oma työprosessi ja laboratoriotila.

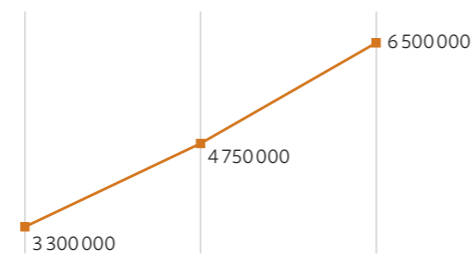
Mikrokuvaaminen väheni edellisestä vuodesta jonkin verran, mikä johtui yhtäältä voimavarojen suuntaamisesta digitointiin sekä toisaalta Suomessa ilmestyneiden sanomalehtien sivumäärien supistumisesta. Ennen vuotta 1950 ilmestyneiden sanomalehtien takautuvaa uudelleenkuvausta jatkettiin aineiston saattamiseksi digitoinnin tarpeita vastaavaksi.

Kirjastojen palvelut Suomen kaikkia kirjastoja palvelevan elektronisen kirjaston FinELibin aineistoista ladattiin vuoden aikana kaikkiaan 16,3 miljoonaa artikkelia, mikä oli peräti 48 prosenttia edellisvuotista enemmän. Suuren osan kasvusta selittää tilastoinnin kehittyminen: vuonna 2009 siirryttiin seuraamaan kirjojen yksittäisiin lukuihin kohdistuvia latauksia aiemman koko nimekkeen lataamiseen perustuvan tilastoinnin sijasta. Myös e-lehtipakettien käyttö kasvoi merkittävästi.

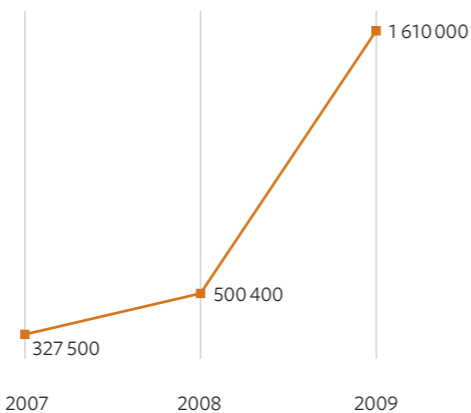
Rahallisesti mitattuna Finelib-aineiston osuus yliopistojen verkkoaineistojen hankinnoista oli 77 prosenttia ja ammattikorkeakoulujen 62 prosenttia. Vuodesta 2006 alkaen maan yliopisto-kirjastot ovat käyttäneet sähköisiin aineistoihin enemmän varoja kuin painettuun materiaaliin.

DIGITOIDUN AINEISTON KARTUNTA JA KÄYTTÖ 2007–2009 (LKM)

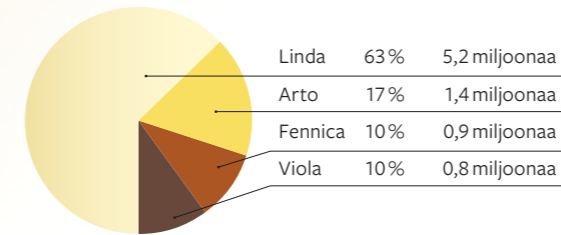
SIVULATAUKSIA

DIGITOITUJA SIVUJA

KANSALLISTEN TIETOKANTOJEN KOKO 30.9.2009 (% TIETUEIDEN LKM)*

* Arto = kotimaisten artikkeleiden viitetietokanta
Fennica = kansallisbibliografia ja kansalliskokeelman luettelo
Linda = suomalaisten korkeakoulukirjastojen yhteistietokanta
Viola = kansallisdiskografia ja kansallisen äänitearkiston luettelo

Ammattikorkeakouluissa painettujen aineistojen hankintakulut olivat kuitenkin edelleen selvästi suuremmat kuin e-aineistojen.

Kansallisen yhteisluettelon kehittämishankkeessa keskityttiin ennen muuta tietokannan laadun parantamiseen ja uudistuneen luettelointiprosessin kehittämiseen yhteistyössä kirjastojen kanssa. Myös keskustelu kansallisen yhteisluettelon merkityksestä kirjastojen järjestelmäarkkitehtuurissa käynnistettiin. Kansalliskirjaston korkeakoulukirjastoille tarjoamien palvelujen ansiosta uutuusluetteloinnin osuus oli yliopistokirjastoissa vain 20 prosenttia ja ammattikorkeakoulukirjastoissa 37 prosenttia kaikista luetteloinnista.

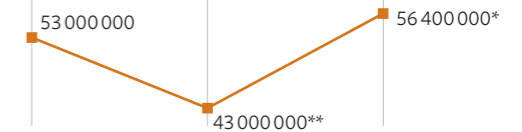
Kansallisten tietokantojen hakukäyttö oli jonkin verran edellisvuotista vilkkaampaa (+6 %). Saman verran käyttölukujaan kasvatti korkeakoulu- ja yleisten kirjastojen tiedonhakuportaali Nelli, jonka käyttöliittymään tehtiin navigointia helpottavia uudistuksia.

Kirjastoverkkopalvelujen asiakkuus- ja aineistonhallintajärjestelmä *Haltia* uudistettiin muun muassa siten, että kirjastot pääsevät nyt aiempaa paremmin käsiksi sen sisältämään tietoon. Haltista on tulossa osa kehitteillä olevaa kirjastojen järjestelmäkokonaisuutta.

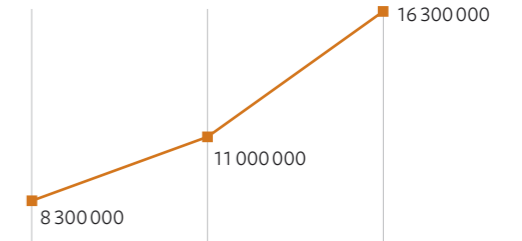
Finelibin kirjastoasiakkaille järjestettiin vuoden aikana kaksitoista koulutustilaisuutta. Avoimien julkaisuarkistojen infrastruktuuripalvelujen piiriin tulivat uusina asiakkaina Sibelius-Akatemia, Tilastokeskuksen kirjasto ja Lapin yliopisto.

KIRJASTOVERKKOPALVELUJEN TUNNUSLUKUJA 2007–2009 (LKM)

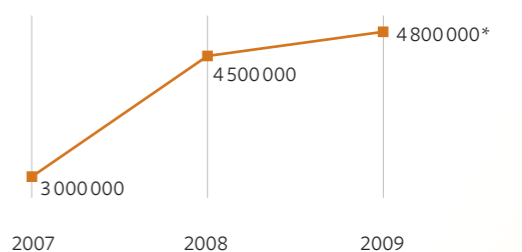
FINELIB-AINEISTOJEN KÄYTTÖ (HAUT)

FINELIB-AINEISTOJEN KÄYTTÖ (ARTIKKELILATAUKSIA)

KANSALLISTEN TIETOKANTOJEN HAKUKÄYTTÖ

* Tilastointitapa muuttunut.

** Luvussa eivät ole enää mukana koko tekstiaineistosta tehdyt haut.

Kulttuurivastuu

Kansalliskirjasto sai arvokkaita lahjoituksia, tuotti ajankohtaisia näyttelyitä ja kulttuuritapahtumia sekä edisti kulttuurihistoriallisesti ainutlaatuisia tutkimusprojekteja. Elokuussa laitoksesta tuli jo toisen korvaamattoman maailmanperintöaineiston haltija, kun sen erikoiskokoelmiin kuuluvat *Radziwillien suvun kirjat* liitettiin Unescon Memory of the World -rekisteriin.

Historialliset kokoelmat
Vuoden merkittävin kokoelmahankinta oli saksalainen messukirja *Missale Misnense*, joka ostettiin erikoiskokoelmiin Niilo

Helanderin Säätiön myöntämällä apurahalla. Leipzigin vuonna 1499 painettu, hyväkuntoinen Meissenin hiippakunnan messukirja on Deutsche Staatsbibliothek zu Berlinin inkunaabelien yhteisluettelon mukaan kyseisen painoksen ainoa tunnettu kappale. Sitä voi verrata Turun keskiaikaisen hiippakunnan *Missale Aboense*n (Lyypekki 1488), joka on Suomen ensimmäinen ja ainoa 1400-luvun painotuote eli inkunaabeli.

Suomen vanhimmaksi arvioitu kielioppi *Rudimenta linguae finnicae breviter delineata* päättyi Kansalliskirjaston erikoiskokoelmiin vanhan kirjallisuuden keräilijän ja Kansalliskirjaston kummin ILKKA PAATERON talletuksena. Teos, joka on alustavien tutkimusten perusteella ajoitettu 1600-luvun keskivaiheille, on sidottu Eskil Petraeuksen suomen kieliopin (1649) ja Laurentius Petrin Ajan-Tiedon (vuoden 1671 laitos) väliin.

Myös kumpikin näistä vanhoista Turku-painateista on äärimmäisen harvinainen.

Kansalliskirjasto/Kari Timonen

Yli viisisataa vuotta vanhan *Missale Misnense*n koristeellisessa alkukirjaimessa eli initialissa kiiltää aito lehtikulta.

↑ *Suomi kautta aikojen* -kiertonäyttely avasi Kansalliskirjastossa valtiosihteeri Risto Volanen.

→ Fredrik Paciuksen säveltämään *Maamme*-lauluun oli Kotimaana musiikki-näyttelyssä mahdollista tutustua muun muassa Albert Edelfeltin kuvituksen välityksellä.

Lahjoitukset Suomalais-Ugrilainen Seura lahjoitti Kansalliskirjastolle Jacob ja Isak Fellmanin *Laponica*-kokoelman, joka on huomattavan arvokas sekä saamentutkimuksen lähteenä että kirjahistorian näkökulmasta. Kirjojen ohella se käsittää karttoja ja pikkukirjasia – ja jopa Raamatun opiskelua varten painetut pelikortit, kaikkiaan 1 311 nimekettä.

Helsingin yliopiston filosofian laitokselta saatiin akateemikko GEORG HENRIK VON WRIGHTIN laaja eripainoskokoelma. Lahjoitus täydentää kirjaston kokoelmaan vuonna 2002 lahjoitettua von Wrightin tieteellistä kirjastoja ja arkistoa.

Kirjaston käsikirjoituskokoelmaan saatiin poikkeuksellinen lahjoitus, jonka aineisto valottaa digitaalisten tallenteiden ja erityisesti CD-ROM-julkaisujen kaupallisen levityksen alkutaivalta Suomessa. Aineiston lahjoitti sen kokoaja, valtiotieteen maisteri ja ekonomi MARKUS ANAJA, joka on tehnyt maassamme pioneeriötä CD-ROM-julkaisujen jakelun ja käytön edistämiseksi.

Kansalliskirjaston kirjastonhoitajana vuosina 1931–1972 työskennellyt kirjahistorioitsija, filosofian tohtori h.c. HENRIK GRÖNROOSIN muotokuva saatiin lahjoituksena Grönroosin perikunnalta. Lahjoitus täydentää kirjaston vuonna 2007 vastaanottamaa Henrik Grönroosin ja Birgit Lunelund-Grönroosin arkistoa. Taiteilija RIIKKA LENKKERIN maalaama muotokuva sijoitettiin Kansalliskirjaston tiloihin.

Kulttuuriohjelmisto Kansalliskirjaston kulttuuritoiminnan verkostoja vahvistettiin useilla uusilla kumppanuuksilla. Vuoden aikana järjestettiin yksitoista näyttelyä, kaksi tieteellistä symposiumia, neljä yleisöluentoa, kuusi konserttia, yksi runomusiikkimatinea sekä *Tieteiden yö* ja *Taiteiden yö* -tapahtumat.

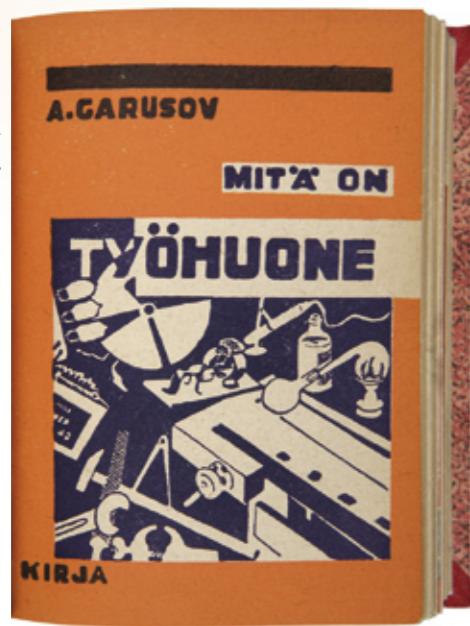
Pacius-juhlavuoden päänäyttely *Kotimaana musiikki* (18.3.–3.10.2009) toteutettiin yhdessä juhlavuoden komitean kanssa. Näyttelyn yhteydessä järjestettiin tieteellinen symposiumi ja kaksi konserttia. Kiertonäyttelyitä varten kokonaisuudesta tuotettiin suomi-ruotsi- ja suomi-saksa-versiot, joista jälkimmäinen oli esillä muun muassa Hampurin Rathausissa. Saksan-kiertueesta vastasi Berliinin Suomen instituutti, ja näyttelyjulkaisun kustansi Svenska litteratursällskapet.

Helsingin tähtitieteen laitoksen ja Tähtitieteellinen yhdistys Urso ry:n kanssa tuotettu näyttely *Paratiisista katsoen. Tähtitaivaan karttojen historiaa* (12.11.2009–30.4.2010) oli Helsingin yliopiston päätapahtuma Kansainvälisen tähtitieteen vuoden ohjelmistossa. Näyttelyyn liittyi yleisöluento ja kirja, jonka kustansi Urso.

Valtakunnallinen ja kansainvälinen kiertonäyttely *Suomi kautta aikojen* toteutettiin yhteistyössä Merkkivuoden 1809 toimikunnan ja valtioneuvoston kanslian kanssa. Kansalliskirjastossa se oli nähtävänä 6.5.–31.8.2009.

Paratiisista katsoen -näyttelyssä esillä ollut Kalevala-aiheisen tähtikartan tuntematon tekijä on ollut taitava piirtäjä ja tähtikarttojen klassisen perinteen tuntija. (Tilgman, Helsinki 1882).

↑ Perinteinen Länsi-Helsingin Kamariorkesterin joulukonsertti saavutti jälleen suuren suosion.

← Suomea rajan takana 1918-1944 -näyttelyssä esiteltiin suomenkielistä neuvostokirjallisuutta Kansalliskirjaston kokoelmista.

Gallerian näyttelyiden rinnalla Rotundassa esiteltiin toukokuusta alkaen Aleksis Kiven juhlanäyttelyä *Aika könsikkä! Aleksis Kivi 175 vuotta* (11.5.-10.10.2009) ja lokakuusta lähtien säveltäjä Armas Launiksen elämäntyön katselmusta *Unohdettu Armas Launis* (15.10.2009-27.2.2010). Molemmissa näyttelyissä yhteistyökumppanina toimi taiteilijan nimikkoseura. Launis-näyttelyyn liittyi elokuvesitys, konsertti ja tieteellinen symposiumi.

Keväällä järjestettiin perinteinen *Suomen ja Viron Kauneimmat kirjat 2008* -näyttely Suomen kirjataiteen komitean ja Viron kansalliskirjaston kanssa (13.3.-20.4.2009) sekä *Vuoden Puupäähattu* -näyttely Suomen sarjakuvaseuran kanssa (24.4.-28.5.2009).

Kansalliskirjaston kokoelmat ja asiantuntemus pääsivät esille myös muiden järjestäjien näyttelyissä. Merkittävin näistä oli Suomen kansallismuseon suurnäyttely *1809 - Ero ja uusi alku. 200 vuotta Suomen sodasta*, jossa oli esillä kokoelmien kirja-teoksia, aikalaispuheita, käsikirjoituksia ja Turun Wiikko-Sanomien liitteenä vuonna 1820 julkaistu Suomen kartta.

Kulttuurihankkeet Kansalliskirjaston kulttuuriperintörahaston *Pelasta Kirja* -ohjelmaa jatkettiin hiljaisena kampanjana ja samalla valmisteltiin uuden rahankeräysluvan hakemusta vuosiksi 2010-2011. Aarteet-verkkokirjastossa, joka on muodostettu Pelasta kirja -kampanjan tuella digitoiduista ja tarpeen mukaan konservoiduista tai korjatuista teoksista, oli vuoden lopussa esillä 211 nimekettä. Lisäksi kuutisenkymmentä nimekettä odotti julkaisemistaan vuoden 2010 alussa.

Pelasta kirja -ohjelman yhteydessä digitointiin koeluontoisesti noin 600 kaunokirjallista teosta kaunokirjallisuuden verkkopalvelun eli *Kirjallisuuspankin* toimitustyön aloittamista varten. Kirjallisuuspankin käynnistämistä ja rahoituksen hankkimista valmisteli Helsingin yliopiston rehtorin nimittämä työryhmä puheenjohtajanaan professori JYRKI NUMMI.

Ilkka ja Ulla Paateron rahaston varoilla jatkettiin Turun Akatemian väitöskirjojen digitointia. Helsingin yliopiston vuosipäivänä rahastosta jaettiin 19 000 euron suuruinen apuraha filosofian maisteri SUVI RANDÉNILLE kirjahistoriallista väitöskirjatutkimusta varten.

Anu Karessuon rahaston tuella ja Suomen Lontoon suurlähetystön avulla Sothebyn huutokaupasta hankittiin neljä Jean Sibeliuksen tanskalaiselle näyttelmäkirjailija Poul Knudsenille vuosina 1913-1922 kirjoittamaa kirjettä.

Jean Sibeliuksen kootut teokset -projekti julkaisi vuoden aikana kaksi uutta nidettä: *En sagan* kaksine versioineen, joista ensimmäinen oli ennen julkaisematon, sekä kolmannen sinfonian. Koottuja teoksia ovat vuodesta 1996 Kansalliskirjaston kanssa yhteistyössä julkaisseet Sibelius-Seura ry. ja kustannusyhtiö Breitkopf & Härtel. Vuoden lopussa julkaisusarjasta oli ilmestynyt viisitoista nidettä, ja projektin kuluessa niitä kertyy kaikkiaan yli 50.

Suomessa ainutlaatuisella julkaisuhankkeella oli lukuisia kotimaisia ja kansainvälisiä asiantuntija-tehtäviä ja -yhteyksiä. Muun muassa marraskuussa projektin toimittajat esitelivät kansainvälisessä musiikkifilologian alan konferenssissa Italian Cremonassa. Samassa kuussa hankkeen rahoittajille järjestettiin esittelytilaisuus, johon osallistui myös projektin saksalaisen kustantajan edustaja.

Sothebyn huutokaupasta joulukuussa ostetut Jean Sibeliuksen Poul Knudsenille kirjoittamat kirjeet saatiin Suomeen vasta vuoden 2010 puolella.

måste vara
 mouche. Pantou
 Knudsen.
 in i Pantou
 re musikens
 af Jean Sibelius
 ad om endeværlig
 dette. Yvon
 nu man at
 är Sibelius (me
 is) i re Oper
 e att Pantou
 inomkomponera
 bänjan gwest me
 det. Och skall
 Edra om ni
 et.
 ved höghetning
 Jean Sibelius

Voimavarat ja talous

Kansalliskirjasto haki ja sai opetusministeriön välityksellä 1,5 miljoonan euron määrärahan *Kansallisen digitaalisen kirjaston edistämishankkeeseen*. Valtion lisäbudjettiin sisältynyt raha oli erittäin tervetullut lisäresurssi ja koko hanke ennennäkemätön rutistus, jolla edistettiin merkittävästi suomalaisen tutkimusinfrastruktuurin kehittämisessä tekemätöntä työtä.

Henkilöstö Kansalliskirjastossa työskenteli vuoden päättyessä 211 henkilöä vakituudessa ja 124 henkilöä määräaikaisessa palvelussuhteessa. Henkilötyövuosia kertyi 290. Niistä 32 prosenttia tehtiin määräaikaisen henkilökunnan voimin.

Määräaikaista henkilökuntaa oli huomattavasti edellisvuotista enemmän. Muutoksen selittää Kansallisen digitaalisen kirjaston edistämishankkeen elvytyshanke, johon palkattiin touko-joulukuun välisenä aikana kaikkiaan 54 lisätyöntekijää. Aineistojen digitointiin liittyvissä tehtävissä heistä työskenteli 21 (14,6 htv), vanhan aineiston luetteloinnina tai luetteloinnin tukitehtävissä 19 (11,9 htv) ja pitkäaikaissäilytyksen ja yhteisluettelon kehittämiseen liittyvissä tehtävissä 13 (7,2 htv).

Enemmistö Kansalliskirjaston työntekijöistä oli edelleen naisia (61 %), joskin heidän suhteellinen osuutensa laski edellisestä vuodesta viidellä prosenttiyksiköllä. Henkilöstön keski-ikä - 44,7 vuotta - oli matalampi kuin edellisenä vuonna. Myös tämän muutoksen taustalla vaikutti osaltaan elvytyshanke.

Vuoden aikana lakkautettiin kuusi eläköitymisen kautta vapautunutta vakanssia. Määräaikaisia työsuhteita vakainastettiin 14, ja yksi uusi vakainainen tehtävä perustettiin ja täytettiin.

Työtyytyväisyyskyselyssä syksyllä 2008 esille nousseisiin kehittämiskohteisiin panostettiin *työhyvinvoinnin toimenpideohjelman* mukaisesti: huomiota kiinnitettiin tiedonkulun parantamiseen

Kansalliskirjasto/Kari Timonen
Kansalliskirjaston elvytyshankkeen määräaikaiset työntekijät olivat tervetullut lisäjoukko, jonka panoksella monet aineistojen digitointiin, kuvailuun ja pitkäaikaissäilytykseen liittyvät tehtävät edistyivät merkittäväällä tavalla.

sekä henkilöstön aiempaa laajempaan osallistamiseen eri foorumeilla. Lisäksi kaikilla tulosalueilla samoin kuin hallinto- ja kehittämisselvytyksissä laadittiin erilliset kehittämistoimien toteutussuunnitelmat.

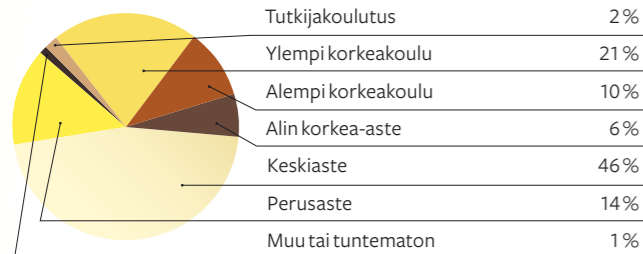
Toimenpideohjelmaan sisällytettiin myös esimiestyötä tukeva työhönohjaus, joka tilattiin

HENKILÖSTÖ TULOSLUEITAIN 31.12.2009

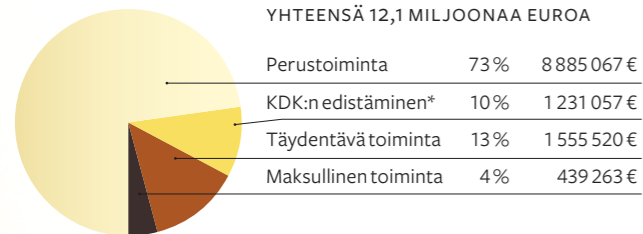
	VAKINAISET VIRAT JA TEHTÄVÄT	HENKILÖTYÖVUOSIA		
		Vakinaiset	Määräaikaiset	Yhteensä
Kulttuuriperinnön kartuttaminen ja kuvailu	35	32,3	4,4	36,7
Tutkimuskirjastopalvelut	81	69,3	23,4	92,7
Kansallinen digitointikeskus/ Mikrokuvaus- ja konservointilaitos	43	35,3	33,5	68,8
Kirjastoverkkopalvelut	41	36,1	18,3	54,3
Hallinto- ja kehittämispalvelut	33	24,9	13,1	38,1
Yhteensä	233	197,9	92,7*	290,5

*Kansallisen digitaalisen kirjaston edistämisen/elytyshankkeen osuus luvusta 33,9 htv

HENKILÖSTÖN KOULUTUSRAKENNE

HENKILÖSTÖMENOT 2009, YHTEENSÄ 12,1 MILJOONAA EUROA

* Kansallisen digitaalisen kirjaston edistämisen/elytyshanke

Tiedonvalo Oy:ltä. Työnohjauksen ryhmiä oli neljä ja osallistujia kaikkiaan 28. Ryhmistä kolme jatkoi työskentelyään vielä vuoden 2010 puolelle. Tiedonvalo järjesti myös Kansalliskirjaston johtoryhmälle marraskuussa oman työnohjaustapaamisen.

Työhyvinvoinnin toimenpideohjelmaa käsiteltiin yhdessä henkilöstön kanssa kahdessa Kirjaston tori-tilaisuudessa. Lisäksi päätettiin, että yhteistä kehittä-

mistä jatketaan seuraavana vuonna koko organisaation osallistavilla *arvokeskusteluilla*.

Helsingin toimipisteissä työskentelevien virkistämistä ja hyvinvointia edistettiin jakamalla yliopiston liikuntatarroja sekä tukemalla sähly- ja jalkapalloharrastusta. Mikkelin toimipisteessä puolestaan järjestettiin niska-selkäjumppaa, jaettiin uimahallilippuja sekä annettiin suoraa tukea muun muassa ohjattujen jumppien ja sulkapallovuorojen sarjalippuihin paikallisissa liikuntakeskuksissa. Totuttuun tapaan henkilökunnalle järjestettiin alkukesästä ohjelmallinen pihajuhla ja joulukuussa pikkujoulu.

Jäsenistöltään uudistunut *Tyhyryhmä* kokoontui vuoden aikana kaksi kertaa. Ryhmä käsiteli työhyvinvointiohjelman toteuttamista sekä otti itselleen entistä vahvemman roolin kirjaston sisäisen tiedonkulun kehittämisessä jakamalla keskenään erilaisia tiedottamisvastuita sekä tekemällä konkreettisia ehdotuksia kirjaston tiedonkulun parantamiseksi.

Koulutukseen osallistuneen henkilöstön määrä kasvoi edellisestä vuodesta 20 prosentilla ja koulutuspäivien määrä 33 prosentilla. Keskimäärin kouluttautumiseen käytettiin 2,7 päivää yhtä henkilötyövuotta kohden.

Henkilöstön osaamista kehitettiin ennen muuta Helsingin yliopiston järjestämällä sekä Kansalliskirjaston itsensä toteuttamalla koulutuksella. Ulkopuolista atk-koulutusta hankittiin lokakuussa, jolloin Kansalliskirjastossa siirryttiin käyttämään Microsoft Office 2007 -ohjelmistoversiota.

Talouskatsaus

Voimavarat ja tuotot Kansalliskirjastolla oli käytettävissä 20,2 miljoonan euron perusvoimavarat (2008: 18,8 M€), jossa oli kasvua edellisvuoteen verrattuna seitsemän prosenttia.

Perusrahoituksesta 14,3 miljoonaa euroa myönsi opetusministeriö ja 4,6 miljoonaa Helsingin yliopisto. Lisäksi edelliseltä vuodelta siirtyneitä määrärahoja oli käytettävissä 1,3 miljoonaa euroa.

Täydentävää rahoitusta oli käytettävissä 5,3 miljoonaa euroa (2008: 5,1 M€), josta opetusministeriön myöntämää rahaa oli yhteensä 4,8 miljoonaa.

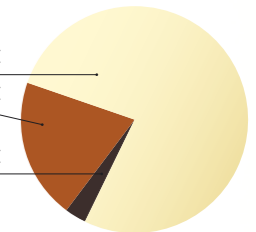
Huhtikuussa opetusministeriö asetti Kansalliskirjaston käyttöön 1,5 miljoonaa euroa tieteen ja yhteiskunnan vuorovaikutuksen edistämiseksi Kansallisen digitaalisen kirjaston edistämishankkeessa. Täydentävään rahoitukseen sisältyi myös 0,8 miljoonan euron valtionavustus yleisten kirjastojen peruspalvelujen ylläpitämiseen ja laajentamiseen.

Maksullisen palvelutoiminnan tuotot olivat 0,8 miljoonaa euroa (2008: 0,9 M€), ja maksullisen toiminnan ylijäämäksi muodostui 0,1 miljoonaa (2008: 0,2 M€). Ylijäämä siirtyi kirjaston käytettäväksi tulevina vuosina.

Lisäksi Kansalliskirjastolla oli käytettävissä 0,8 miljoonaa euroa sijoitettuna Helsingin yliopiston rahastoihin.

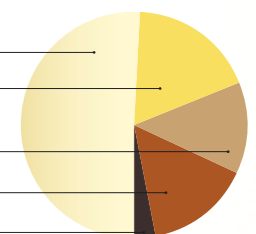
VOIMAVARAT RAHOITUSLÄHTEITTÄIN, YHTEENSÄ 26,3 MILJOONAA EUROA

Perusvoimavarat	77%	20 254 040 €
Täydentävä rahoitus	20%	5 264 850 €
Maksullisen palvelutoiminnan tuotot	3%	819 894 €

MENOT KULULUOKITTAIN, YHTEENSÄ 23,8 MILJOONAA EUROA

Henkilöstömenot	51%	12 110 907 €
Tilakulut	18%	4 383 095 €
Elektronisten aineistojen lisenssit	13%	3 512 195 €
Muut kulut	15%	3 175 433 €
Kirjastoaineisto	3%	663 588 €

KANSALLISKIRJASTON VOIMAVARAT, TUOTOT JA MENOT

VOIMAVARAT JA TUOTOT	2009	2008
	euroa	euroa
Perusvoimavarat yhteensä	20 254 040	18 813 415
Toimintamäärärahat, perusmäärärahat	18 370 000	16 871 400
Toimintamääräraha, lisämyönnot	546 067	956 930
Toimintamääräraha, ed. vuodelta siirtynyt	1 324 205	955 570
Muut toiminnan tuotot	13 768	29 515
Maksullisen palvelutoiminnan tuotot	819 894	925 869
Täydentävä rahoitus	5 264 850	5 085 700
VOIMAVARAT YHTEENSÄ	26 338 784	24 824 984

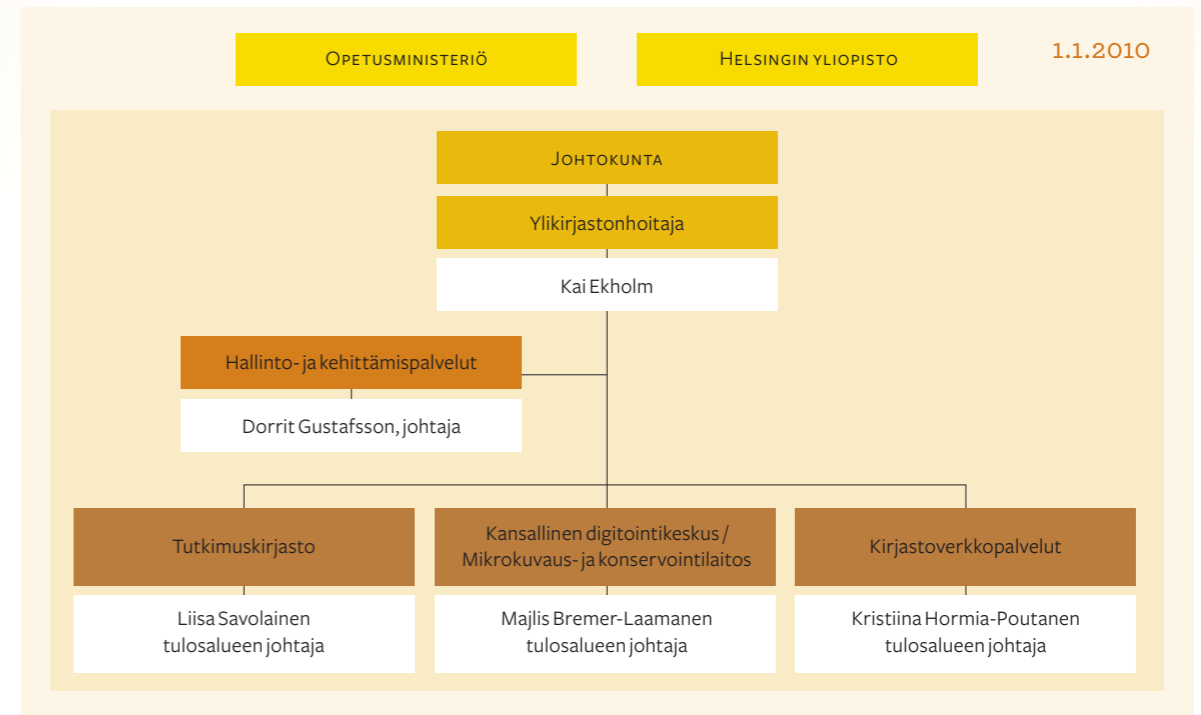
MENOT	2009	2008
Toimintamenot	18 321 923	17 691 636
Henkilöstömenot	8 885 067	8 535 219
Kirjastoaineisto	638 504	600 803
Elektronisten aineistojen lisenssit	3 169 350	3 189 691
Tilakulut	4 127 477	4 108 931
Muut kulut	1 501 525	1 256 992
Maksullinen palvelutoiminta	705 685	723 444
Henkilöstömenot	439 263	387 263
Muut kulut	266 422	336 181
Täydentävä rahoitus	4 817 610	2 525 145
Henkilöstömenot	2 786 577	1 432 066
Muut kulut	2 031 033	1 093 079
MENOT YHTEENSÄ	23 845 218	20 940 225

Menot Kirjaston merkittävimmät kuluerät muodostuivat henkilöstö- ja tilakuluista sekä aineistohankinnoista, yhteensä 20,4 miljoonaa euroa ja 86 prosenttia kokonaismenoista. Toimintamenot kasvoivat 0,6 miljoonaa ja täydentävään toimintaan liittyvät menot 2,2 miljoonaa euroa.

Toimintamenojen kasvua selittävät henkilöstömenojen 0,3 miljoonan ja muiden menojen 0,3 miljoonan euron lisäykset. Täydentävässä rahoituksessa menojen kasvua selittävät henkilöstömenot (1,4 M€), ostopalvelut (0,4 M€), hankinnat (0,3 M€) ja vuokrat (0,1 M€). Henkilöstömenojen kasvusta 1,2 miljoonaa liittyi Kansallisen digitaalisen kirjaston edistämishankkeeseen.

Kehittäminen Opetusministeriön johtamiin valtakunnallisiin kehittämissuunnitelmiin - Korkeakoulukirjastojen rakenteelliseen kehittämiseen (RAKE), Kansallisen digitaalisen kirjaston (KDK) asiakasliittymän suunnitteluun sekä Kansallisen aineiston digitointihankkeeseen (KD) - käytettiin kaikkiaan 1,6 miljoonaa euroa.

Kansalliskirjaston organisaatio ja johtajat

Kansalliskirjaston johtokunta 1.8.2007–31.7.2010

PUHEENJOHTAJA

Dekaani, professori Hannu Niemi, Helsingin yliopisto

JÄSENET

Kirjastotoimen johtaja Maija Berndtson, Helsingin kaupunginkirjasto
 Dosentti Ilona Herlin, Koneen Säätiön varapuheenjohtaja
 Filosofian lisensiaatti Sakari Katajamäki, Helsingin yliopiston ylioppilaskunta
 Pääsuunnittelija Esa-Pekka Keskitalo, henkilökunnan edustaja
 Dekaani, professori Ulla-Maija Forsberg, Helsingin yliopisto
 Kustannusjohtaja Leena Majander, Kustannusosakeyhtiö Otava
 Tietopalvelupäällikkö Ulla Ohvo, Etelä-Karjalan ammattikorkeakoulu
 Tietopalvelupäällikkö Elisa Paavilainen, Suomen ympäristökeskus
 Kirjastonjohtaja Jarmo Saarti, Kuopion yliopiston kirjasto (varapuheenjohtaja)
 Strategia- ja kehitysjohtaja Ismo Silvo, Yleisradio Oy (18.8.2009 alkaen)
 Erikoistutkija Markku Suvanen, opetusministeriö
 Ministeri Antti Tanskanen (18.8.2009 saakka)
 Professori Kristiina Wähälä, Helsingin yliopisto

Johtokunnan esittelijänä toimi ylikirjastonhoitaja Kai Ekholm, asiantuntijana kirjastoverkkopalveluiden johtaja Kristiina Hormia-Poutanen ja sihteerinä hallinto- ja kehittämisspalvelujen johtaja Dorrit Gustafsson.

Kansalliskirjaston johtoryhmä

PUHEENJOHTAJA

Ylikirjastonhoitaja Kai Ekholm

JÄSENET

Tulosalueen johtaja Majlis Bremer-Laamanen
Hallinto- ja kehittämisspalvelujen johtaja Dorrit Gustafsson
Tulosalueen johtaja Tuula Haapamäki (9.11.2009 saakka)
Kehittämisjohtaja Juha Hakala
Tulosalueen johtaja Kristiina Hormia-Poutanen
Kirjastonhoitaja Irma Reijonen, henkilökunnan edustaja
Tulosalueen johtaja Liisa Savolainen

Kulttuuriperintörahaston hoitokunta

PUHEENJOHTAJA Professori Aili Nenola

Amerikka-kirjaston neuvottelukunta

PUHEENJOHTAJA Ylikirjastonhoitaja Kai Ekholm

Slaavilaisen kirjaston neuvottelukunta

PUHEENJOHTAJA Professori Arto Mustajoki

Kansallisen luetteloinnin ohjausryhmä

PUHEENJOHTAJA Tulosalueen johtaja Tuula Haapamäki

FinELib-ohjausryhmä

PUHEENJOHTAJA Rehtori Mauri Ylä-Kotola,
Lapin yliopisto

Linnea2-ohjausryhmä

PUHEENJOHTAJA Ylikirjastonhoitaja Ari Muhonen,
Aalto-yliopisto/Teknillinen korkeakoulu

Digitaalisen kirjaston ohjausjärjestelmän verkkopalveluryhmä

PUHEENJOHTAJA Professori Markku Löytönen,
Helsingin yliopisto, maantieteen laitos

Kansallinen vuorovaikutus ja yhteistyö

ORGANISAATIOT JA ELIMET

- Aleksis Kiven seura
- Armas Launis -seura
- DigitalMikkelin ohjausryhmä
- eKAM (e-kirjasto, arkistot, museot)
- Ephemera-hankkeen ohjausryhmä
- FinELib-ohjaus- ja konsortior ryhmä
- FinnOA-ryhmä
- FinnOnto-projekti (suomalaisen semanttisen webin ontologiat)
- HAKA-projekti (hakemistot käyttäjähallinnossa)
- Helsingin kaupungin pääkirjasto
- Helsingin yliopisto
 - atk-neuvottelukunta
 - elektronisen aineiston säilyttämisen organisointityöryhmä
 - Helsingin yliopiston kirjasto, Varastokirjasto-hankkeen ohjausryhmä
 - Helsingin yliopiston kollegio
 - julkaisuneuvottelukunta
 - keskusvaalilautakunta
 - kirjasto- ja tietopalvelutoimikunta
 - kirjastolaitoksen työryhmiä
 - tietohallintostrategiaryhmä
 - keskustakampuksen eri tiimit
 - tähtitieteen laitos
- IT-utskottet vid Finlands svenska biblioteksforening
- Kansallinen audiovisuaalinen arkisto KAVA
- KATVE-ryhmä, Kansalliskirjaston tietopalvelualan verkkostandardityöryhmä
- Keskustakampuksen kirjastotoimikunta
- Kirja-EDI-työryhmä (kirja-alan yhteistyöelin)
- Kirjastoalan tekijänoikeustyöryhmä
- Kirjastojen digitointiohjelma
- Kirjastot.fi -portaalin ohjausryhmä
- Kokoelmakarttahankkeen ohjausryhmä
- Lapin maakuntakirjasto
- Linnea2 -konsortion ohjausryhmä, työryhmät ja asiantuntijaryhmät
- Luetteloinnin kansallinen ohjausryhmä
- Länsi-Helsingin musiikkiopisto
- Merkkivuoden 1809 toimikunta
- Mikkelin seudun yliopisto- ja korkeakoulu-toimintojen neuvottelukunta

- Mikkelin yliopistokeskuksen johtoryhmä ja työryhmät
- Musiikkiopisto Juvenalia
- Opetushallituksen informaatio- ja kirjastopalvelualan tutkintotoimikunta
- Opetusministeriö
 - joukkoviestinnän arkistointiprojektin ohjausryhmä
 - KDK, Kansallinen digitaalinen kirjasto, seurantaryhmä, ohjausryhmä, saatavuusjaos, pitkäaikaissäilytysjaos, tekninen asiantuntijaryhmä, asiantuntijaryhmät
 - kulttuuriomaisuuden suojelua aseellisessa selkkauksessa koskevan Haagin sopimuksen seuranta- ja ohjausryhmä
 - RAKE, korkeakoulukirjastojen rakenteellinen kehittäminen, ohjausryhmä, projektiryhmä
 - sukukansojen tukiohjelman kirjasto-yhteistyö
 - Suomen Venäjä-tietopalvelun suunnittelu-projekti
- Pacius-juhluvuoden komitea
- Pohjalaisten Osakuntien Laulajat
- Satakuntaliitto
- SFS Tietohuoltokomitea
- Suomen kirjataiteen komitea
- Suomen musiikkikirjastoyhdistys
- Suomen Saksan-instituutti
- Suomen sarjakuvaseura ry
- Suomen tieteellisen kirjastoseuran hallitus ja työryhmät
- Svenska litteratursällskapet
- SVY:n (Suomen virtuaaliyliopiston) johtoryhmä
- Sähköinen e-arkisto -työryhmä
- Talle ry
- Tiedonhallinnon oppimateriaalihanke
- Tieteellisten seurain valtuuskunta
- Tähtitieteellinen yhdistys Ursa ry
- Vaasan yliopiston kirjasto
- Valtioneuvoston kanslia
- Varastokirjaston johtokunta
- Yksityisarkistorekisteri YKRI
- Yliopistokirjastojen neuvosto
- Yliopistokirjastojen neuvottelukunta

Kansainvälinen vuorovaikutus ja yhteistyö

JÄRJESTÖT JA ELIMET

- Bibliotheca Baltica, Itämeren maiden kirjastojen yhteistyöelin
- CDNL, maailman kansalliskirjastojohtajien yhteistyöelin
- CENL, Euroopan kansalliskirjastojen yhteistyöelin
- CERL, Euroopan tieteellisten kirjastojen konsortio
- Cobra+, Euroopan kansalliskirjastojen projektityhteistyön koordinoitietelin
- Dublin Core Metadata Initiative, Dublin Core -standardin kehittäjäryhmän ja johtoryhmän jäsen
- EDItEUR, ONIX-standardin kansainvälinen ylläpitäjä
- eIFL (electronic information for libraries)
- ELAG, European Library Automation Group
- EROMM, European Register of Microform Masters
- The European Library – Euroopan kansalliskirjastojen portaali
- European ICOLC, Kansainvälinen kirjastokonsortioiden koalitio
- IAML, Kansainvälinen musiikkikirjastojen liitto
- IASA, Äänitearkistojen kansainvälinen järjestö, pohjoismaisen osaston vetäjä
- ICA, Kansainvälinen kartografien järjestö
- IFLA, Kirjastojen maailmanjärjestö, osallistuminen useaan jaostoon ja työryhmiin
- IGeLU, International Group of Ex Libris Users, jäsen eri ryhmissä
- IIPC, International Internet Preservation Consortium
- ISO, Kansainvälinen standardointijärjestö, osallistuminen useisiin Tekninen komitea 46:n työryhmiin
- ISSN, Governing Board, kansainvälinen ISSN-keskus, varapuheenjohtaja
- Journal of Archival Organization, toimituskunnan jäsen
- Kirjojen kansainvälinen standardinumerointi (ISBN) -järjestelmä, uudistamistyöryhmä
- LIBER, Euroopan tieteellisten kirjastojen liitto
- NISO, US National Information Standards Organisation
- NORON, pohjoismaisten valtion- ja kansalliskirjastojen johtajat
- Russianinfo-projektiryhmä, opetusministeriö
- SVUC, Scandinavian Virtual Union Catalogue, pohjoismainen virtuaalinen yhteisluettelo

Kansalliskirjasto

vaihde: (09) 1911

virka-aika: ma-pe 8-15.45

sähköpostiosoitteet (pääsääntöisesti): etunimi.sukunimi@helsinki.fi

www.kansalliskirjasto.fi

Kansalliskirjasto-lehti: www.kansalliskirjasto.fi/lehti

Kulttuurikalenteri: www.kansalliskirjasto.fi/kalenteri

National Library of Finland Bulletin: www.nationallibrary.fi/bulletin

Pelasta kirja -kampanja: www.kansalliskirjasto.fi/pelastakirja

Vuosikertomus: www.kansalliskirjasto.fi/vuosikertomus

TUTKIMUSKIRJASTO

Päärakennus

Käyntiosoite: Unioninkatu 36, Helsinki

Postiosoite: PL 15, 00014 Helsingin yliopisto

Asiakaspalvelu: kk-palvelu@helsinki.fi tai p. (09) 191 23196

Kysy kirjastolta -palvelu: www.kansalliskirjasto.fi/kysykirjastolta

Kahvila: Unicafe Rotunda, p. (09) 191 22748, rotunda@hyy.fi

KIRJASTOVERKKOPALVELUT

FENNICA-PALVELUT

VAPAAKAPPALETOIMISTO

SUOMEN ISBN-KESKUS

Käyntiosoite: Teollisuuskatu 23 (Vallila), Helsinki

Postiosoite: PL 26, 00014 Helsingin yliopisto

KANSALLINEN DIGITOINTIKESKUS

MIKROKUVAUS- JA KONSERVOINTILAITOS

Saimaankatu 6, 50100 Mikkeli

Puhelinvaihte: (015) 20 231

Asiakaspalvelu: kk-dimiko-asiakaspalvelu@helsinki.fi

KANSALLISET TIETOKANNAT

FENNICA Kansallisbibliografia ja kansalliskokoelman luettelo, <https://fennica.linneanet.fi>

VIOLA Kansallisdiskografia ja kansallisen äänitearkiston luettelo, myös tiedot kotimaisista nuoteista vuodesta 1977 alkaen, <https://viola.linneanet.fi>

VERKKOARKISTON HAKEMISTO <http://verkkoarkisto.kansalliskirjasto.fi>

MUUT TIETOKANNAT

ARTO Kotimaisten artikkeleiden viitetietokanta, <https://arto.linneanet.fi>

DORIA Korkeakoulujen digitaalisia kokoelmia, <https://oa.doria.fi>

HELKA Helsingin yliopiston kirjaston, Kansalliskirjaston sekä eräiden erikoiskirjastojen yhteinen aineistoluettelo, <https://helka.linneanet.fi>

LINDA Suomalaisten korkeakoulukirjastojen yhteistietokanta, <http://linda.linneanet.fi>

NELLI Korkeakoulu- ja yleisten kirjastojen tiedonhakuportaali, <http://www.nelliportaali.fi>

VUOSIKERTOMUKSEN TOIMITUS

Kansalliskirjasto/viestintä

Toimittaja: Anne Nikula

Tuotantosuunnittelu: Tuula Korhonen

Visualisointi ja taitto: Minna Luoma/Candy Graphics Oy

Painopaikka: Oy Trio-Offset Ab, Helsinki 2010

ISSN (painettu julkaisu) 1797-7320

ISSN (verkkojulkaisu) 1797-7304

HELSINGIN YLIOPISTO

